

A FELNŐTTOKTATÁS FELADATAI

AVILÁG FELNŐTTOKTATÁSA IRÁNT ÉRDEKLŐDŐKET az elmúlt évben egy rövid időre lekötötte az a hatalmas sajtókampány, amely kiterjedt szinte valamennyi nemzeti közszolgálati és kereskedelmi televízió és rádió adására, s a nagy hírügynökségeken keresztül tudatta, hogy a Föld több, mint 160 országának felnőttoktatási szakemberei konferenciát tartanak, amelynek jelmondata a következő volt: „*A tanulás kulcs a XXI. századhoz*”. E konferencia több volt, mint a szakma seregszemléje, hiszen a mintegy hatvan oktatási és kulturális miniszter jelenléte sejtetni engedte, hogy a felnőttoktatás emancipációja végérvényesen megtörtént. A racionális gondolkodás elől eltűntek az akadályok annak megítélésében, hogy a tanuláshoz való, egész életen át tartó jog nem kegy az állam és a társadalom részéről, s az új informatika társadalom nem ismer befejezett tudást, azaz egész életre szóló képzettséget.

A hamburgi volt az ötödik az UNESCO felnőttoktatási konferenciái sorában. Az elsőt a második világháborút követően *Frederik Severin Grundtvig* emlékének tisztelegve a dániai *Helsingörben* tartották 1949-ben. A konferencia fő témái az analfabétizmus felszámolásának hosszú távú programja, elhatárolódás a népműveléstől – mivel kiszolgálta a Harmadik Birodalom ideológiai rendszerét –, valamint a felnőttoktatás emancipációja voltak.

A második konferencia rendezési jogát *Montreal* kapta meg 1960-ban, akkor, amikor az amerikai kontinens túljutott a szputnyik-sokkon, s amikor a gazdasági centrum országaiban negyven órára csökkent a munkaidő, s a közlekedés fejlődésével rohamosan nőtt a szabad idő mennyisége. A konferencia alaptémája a *permanens oktatás* volt. Felismerték ugyanis, hogy a képzés és a munka világa szorosan összefügg, s a piac, a termékek és a szakmák szerkezetének dinamikus változásai, valamint a munka világának gyors átrendeződése egyes csoportoknál elkerülhetlenné tették a tartós munkanélküliség állapotát. Beteljesedni látszott a marxi jóslat: életünk során legalább háromszor szakmát váltunk, és a változások közötti állapot, vagy az arra való felkészülés meghatározó eszköze a tanulás, a képzés.

Nem véletlen, hogy 1972-ben *Tokió* volt a következő konferencia színhelye. A „japán csoda”, a gazdaság és a társadalom rohamos átalakulása a szakmai képzés felé terelte a figyelmet. Felismerték azt is, hogy a XIX. századi gyarmati rendszer végleg megszűnt, s a volt gyarmatosítók felelősséggel viseltetnek a hátrahagyott országok gazdasági, kulturális és oktatási állapotáért.

Az 1985-ben, *Párizsban* megrendezett negyedik konferencia figyelembe vette a globalizáció várható következményeit, továbbá az információ-robbanási folyamatot. Jelmondatává vált, hogy *létre kell hozni a tanuló társadalmat*. A lehetőségek és a cselekvési program azonban nem voltak egyértelműek, hiszen az emberek életéselyeiben, életmódjában, gazdasági és kulturális helyzetében még a legfejlettebb országokban is különbségek mutatkoznak, s ezek az eltérések kontinensenként és

országoként egyre csak nőnek. A tanuló társadalom így mást jelent Kelet- és Nyugat-Európában, mást az Amerikai Egyesült Államokban, és ismét mást Közép-, vagy Dél-Amerikában. Míg az ezredfordulóhoz közeledve az észak-amerikai kontinensen a közeljövőben várhatóan 32 óra lesz a heti kötelező munkaidő, s Kanada azzal dicsekedhet, hogy lakói harmada felnőttoktatási kurzusok résztvevője, addig Kolumbiában például a tanuló társadalom eszményének megvalósításában abban értek el hatalmas eredményt, hogy 12 év alatt 70 %-kal csökkent az analfabéták száma.

Az informális társadalomba történő átlépés problémái

A modernizáció megállíthatatlan folyamat, amely átjárja a társadalom egészét. Az ipusztériális társadalmat felválthatja az információs társadalom. A termelés jelentős része már nem nemzeti tulajdonú cégek, hanem az egész Földet behálózó „multik” irányítása alatt áll. Gyorsak a termékváltások, s ezekhez mindenhol hasonló szak-képzettség és vállalati kultúra szükséges. A tanulás már nem csupán a művelődés és a kultúra javainak elsajátítására irányuló társadalmi és egyéni program, hanem a humán tőkébe való beruházás, amely tudástőkét termel. Ennek fejlesztése érdeke az embernek, mint erőforrásnak. A tanulás és a képzés tehát egyfelől, mint beruházás (egyéni, családi, vállalati, társadalmi és állami források felhasználásával), másfelől, mint termelési költség értelmezhető. A tudás mint a termelés feltétele ugyanúgy amortizálódik, mint a termelés más eszköze, felújítása és a változó minőségi követelményekhez történő igazítása, alkalmassá tétele, mint vállalati gazdasági fogalom értelmezhető. A modernizáció folyamatos innovációt feltételez, ahol az egész életen keresztül tartó tanulásnak célja az, hogy eleven képességek termelődjenek, s a képességállomány kínálati és keresleti oldala egyensúlyának kívánt állapota előálljon. Az információs társadalomba való belépés átlép a kultúrákon és a nyelveken, hasonlóvá teszi a modern városok arculatát. Ennek következtében hasonló autók és hasonló kirakatok várják az embert, bárhová teszi is be a lábát; s függünk az Internet háló-ján, élvezve a kommunikáció végtelen szabadságát és félve az attól való elrekesztettség állapotától...

A Párizs és Hamburg közötti tucatnyi év alatt történetek bebizonyították, hogy az automatizáció megállíthatatlan; egyre kevesebb élőmunkával egyre több termék állítható elő, s az emberiség egy részének a jövőben nem lesz módja arra, hogy bekapcsolódjon a társadalmi munkamegosztásba, nem lesz munkaélménye. Így a szabad időt a jövő évezredben egészen másképpen kell majd értelmeznünk, mint ahogyan azt korábban tettük. A modernizációs folyamat a tanulásnak, oktatásnak és képzettségnek más szerepet szán. Olyan iskolarendszert és oktatási minőséget követel, amely szolgálja a technológiai igényeket, s már az alapképzés és az életidő egyharmadára igényt tart, amelyre a permanens tanulás, a szervezett képzés és az önfejlesztés – jelenléti és virtuális oktatás – épül mindhalálig. Az iskola és a felnőttoktatási rendszer a kettészakadó társadalomban másoknak a végtelen szabad idő tanulás-sal való kitöltését, a szociális viselkedés elsajátításának feltételét, tartós parkoló pályát jelenti.

Ez a vízió távol esik a múlt század „a bőség kosarából egyaránt mindenki vehet” kommunisztikus jövőképétől és a mindenoldalúan kiképzett harmonikusan fejlett személyiség illúzióitól, kialakíthatóságának voluntarista optimizmusától. Az infor-

matikai társadalomba történő belépés és a tudás forradalma nem várt fordulatot hozott: kitűnt, hogy az analfabétizmus új formája jelent meg, mégpedig a *funkcionális analfabétizmus*. Az emberek egy része egészen egyszerűen nincsen rákényszerülve arra, hogy használja az iskolában valamilyen szinten és mélységig megszerzett ismereteit, az alapvető írás-olvasás-számolási készségeit. A jelenségre először Hollandiában és az Egyesült Államokban figyeltek fel: kitűnt, hogy lakosságuk egynegyede funkcionális analfabéta. Hazánkban *Csoma Gyula, Lada László, Kádárné Fülöp Judit* a funkcionális analfabéták arányát ugyancsak 25 % körülre teszik. A nem várt jelenségek felvetik a társadalmak kulturális kettészakadásának lehetőségét.

A nyitottá váló világban egyre könnyebb a mobilizáció. A kultúrák közötti híd szerepét egyre inkább a használható *idegen nyelvi ismeret* tölti be. Természetes elvárás lett az élő idegen nyelvek ismerete. A nyelvtanulás tömegesen jelentkező igény, a nyelvismeret egyre több munkakör betöltésének feltétele. Ez a hamburgi felnőttoktatási világkonferencia üzenete. „A tanulás kulcs a XXI. századhoz” című dokumentum korábbi vélekedéseket alakít át. Ezáltal új feladatokat ró a kutatókra, a gyakorló felnőttoktatókra, a politikusokra, az oktatásügy, a kultúra és a művelődésügy, valamint a foglalkoztatással, a munka világával foglalkozó szakemberekre. A feladatok a különböző országok helyzetéhez mérten differenciáltak, a Föld különféle tájain eltérőek, a súlypontok a gazdasági és a társadalmi rendszerek fejlettségének függvényében alakulnak.

Iskolarendszer és felnőttoktatás

A felnőttoktatás nem választható el az iskolarendszertől, eljárásainak mikéntjétől. Az iskola – elvitathatatlan szükségessége és eredményei ellenére – konfliktusok forrára, amely kihat a tanulók elsajátításához való viszonyára, iskolai előmenetére, tanulási eredményeire, pályaválasztására, elhelyezkedési esélyeire. A hamburgi konferencia kiemelte a tanulás minőségének és az iskolarendszer fejlesztésének ügyét. Tény, hogy a felnőttek jelentős hányadának azért vannak tanulási nehézségeik, mert már gyermekkorukban sem tanultak meg tanulni. Az iskola szívesebben választja a teljesítményorientált eljárásokat, lemond a nevelés lehetőségéről, tudásátadó funkcióit azonosítja a szelekcióval, amely által a társadalmi mobilitás befolyásolásában jelentős szereppel bír. A felnőttoktatás korábbi alapfunkciója a pótlás volt: az iskolarendszerben gondolkodók a képzés keretében igyekeztek világjobbító szándékaikat úgy megvalósítani, hogy a kulturális hátrányok leküzdésével egyidejűleg biztosítsanak esélyt és lehetőséget a szociális lét jobbítására, a társadalmi mobilitás elősegítésére. A szociális hátrányban lévő gyermekek szociális státusza öröklődik, így az alacsony iskolai végzettségű felnőttek már gyermekkorukban sem voltak képesek eredményesen tanulni, nem szereztek sikerélményt az iskolában, s nem is szerették meg a tanulást sem. Úgy tűnik, hogy azok a felnőtt lemorzsolódók, akik a legkisebb nehézség láttán abbahagyják a tanulást, elsősorban a korai gyermekkori iskolai élményeik és rossz tanulási szokásaik áldozatai.

Az oktatási rendszer hibáihoz kapcsolódik a hamburgi konferenciának az a másik javaslata, hogy átjárhatóvá kell tenni a felnőttek által igénybe vett intézményeket, azaz olyan akkreditációs eljárásokat kell alkalmazni, amelyek beszámíthatóvá teszik a korábban megszerzett ismereteket és képességeket. Ez csökkentheti a kvalifikáció

vagy a végzettség megszerzésére fordított idő mennyiségét. A felnőtt tanulási szándékát tisztelni kell. A figyelmet erre a valamennyi résztvevő államnak javasolt „*felnőtt tanulók hete*” keretében kell felhívni, ahol a helyi nyilvánosság és a média közvetítésével azok is kedvet kaphatnak a tanuláshoz, akik még nem kapcsolódtak be semmilyen képzési formába. A felnőttek tanulásának a legfőbb akadálya az időhiány. A konferencia ajánlása: *mindenkinek biztosítsanak napi egy óra tanulási lehetőséget.*

A felnőttoktatás és a szociális helyzet

Sokan úgy gondolták, hogy a felnőttoktatás intézményei „mindenhatók”, azaz képesek megoldani a társadalom minden baját és ellentmondását. Természetesen a felnőttoktatás önmagában nem képes megoldani a szegénység, a diszkrimináció, a szociális depriváció okozta feszültségeket. Tapasztalataink arról szólnak, hogy a felnőttoktatás képes hozzájárulni ezen konfliktusok feloldásához. A modern, tudásalapú társadalom ellentmondásai ugyanis nem feloldhatatlanok; a felnőttoktatás a szükségletek kielégítésében szerzett gyakorlata által képes hozzájárulni a társadalom belső bajainak orvoslásához. Szép számmal vannak olyanok, akik a társadalom peremére szorultak. Az esélytelenek képzettségi deficittel küzdenek, és ellehetetlenült anyagi helyzetüknél fogva nem is tudnak bekapcsolódni a munka világába. Képtelenek, munkanélküliek, esetleg más társadalmi hátrány és megkülönböztetés is sújtja őket, életformájukká vált a munkanélküliség, s a kulturális hátrányt átszármaztatják a következő generációra is. A felnőttoktatás mély empátiával és segítő programokkal fordul feléjük. Szociokulturális hátrányuk leküzdése különböző felzárkóztatási program keretében valósul meg. Meg kell találni ugyanakkor annak lehetőségét is, hogy az alacsony végzettségű szülők a gyerekekkel történő együttthaladással kapcsolódjanak be a felnőttoktatásba.

A felnőttoktatás és a nők

Magyarországon is problémás a nők társadalmi betagozódottsága. A nemzeti jelentésben például feltűnő, hogy ezt a rubrikát üresen hagyták. Miközben hazánkban a nők átlagos kvalifikációs szintje meghaladja a férfiakét, a fontos tudományos, állami és önkormányzati, társadalmi szerepekben, a gazdasági vezető pozíciókban arányuk alulreprezentált. A női szerep eleve hátrányt jelent a karrier építésében, a magasabb vezetői funkciók betöltésében. A felnőttoktatás irányítóinak és oktatóinak különös felelősségük van a teljes emancipáció megvalósításában.

Az alacsony végzettségűek és a felnőttoktatás

A hamburgi konferencia külön is felhívta a figyelmet az alacsony végzettségűek felnőttoktatási programjaira. Tény, hogy azok, akiknek nincsen valamilyen végzettségük, egyre esélytelenebbek. 1995-ben alig 5000 fiatalos és felnőtt vette igénybe a felnőttek általános iskoláját. Ha összevetjük az alulképzettek számát az általános iskola bemeneti létszámával, és levonjuk a sajnálatos módon bekövetkező fogyást,

megállapíthatjuk, hogy folyamatosan újatermelődik a lakosság körében a gyakorlatilag iskolázatlanok száma. Az alapfokú felnőttképzés a rendszerváltás előtt és közvetlenül azt követően a fővárosban és a megyeszékhelyeken önálló iskolával, másutt általában tagozattal rendelkezett. A normatív támogatás bevezetését követően ezen intézmények eleve csökkentett támogatást kaptak, majd a helyi önkormányzatok először ezeken próbálták ki az összevonásokat, a költségvetési megszorításokat. A gimnáziumi érettségi és a szakközépiskolai képesítő ugyanakkor máig magas presztízsnak örvend. A középiskolák esti és levelező tagozatai 1995-ben közel 76 ezer felnőtt tanulót regisztráltak. Ez a tanulási kedv növekedését jelzi. Nem véletlenül, hiszen a középiskolai érettségi megléte feltétele az iskolarendszerű szakképzésbe történő bekapcsolódásnak. A középiskolák jelentősége különösen megnőtt a szakmunkásképző intézményekből kikerülő, közel 50 %-os arányban elhelyezkedni nem tudó fiatalok „parkoltatásában”. Minden valószínűséggel átgondolásra érdemes a közel negyed százados múltra visszatekintő szakmunkások szakközépiskolájának a kiterjesztése.

A cigányság és a felnőttoktatás

A cigányság feszítő szociokulturális probléma Közép-Európában. Terjed a rasszizmus, a kisebbségi és a többségi társadalomban egyaránt tetten érhető az elkülönülési törekvések. A választások idején a politikusok „füt-fát” ígéretnek a cigányság szavazataiért, de valójában vajmi keveset tesznek értük. Még egy évtized, s hazánk lakosságának egyötöde roma lesz. A reális jövőtudattal rendelkezők közül sokan az ország etnikai és kulturális kettészakadásáról beszélnek, mások a cigányság „barátaiként” tüntetik föl magukat. Utóbbinak kedvez az értelmiségiek filantróp begyökerizettség, a szegénység és a kirekesztettség miatti polgári szégyenérzet. A CONFINTEA kongresszus sajátos nagy feladatot adott – elsősorban az európai országoknak – a látható cigány-ellenesség és a cigányok hátrányos megkülönböztetésének feloldására. A felnőttoktatás feladata ebben részben a társadalompolitika és a közoktatás kritikája, illetve korrekciója. Nincs, vagy csak kevés a speciálisan kiképzett, a roma kultúrát, nyelveket, szokásokat ismerő tanító, tanár, felnőttoktató. A cigányság jelentős része mélyen a létminimum alatt él, iskolázatlanok, szakképzetlenek. Érdekvédelmi és kulturális szervezeteik, önkormányzataik egyedül képtelenek megoldani a problémáikat. Szegénységük újatermelődik. A felnőttoktatás, a közművelődési intézményrendszer és a civil társadalom érzékeny és hatékony szociálpolitikával, helyes kormányzati és oktatáspolitikai lépések sorozatával segíthet a gondok orvoslásában.

Az elítéltek és a felnőttoktatás

Hazánkban a nyugat-európai normákat a büntetés-végrehajtási intézményekben biztosított életkörülmények még részben sem közelítik meg. Az elítéltek – és elsősorban a hosszú végrehajtási időre bezártak – legfőbb gondja a hospitalizáció és az intézményfüggés mellett az, hogy onnan kikerülve képtelenek visszailleszkedni a börtön falain kívüli világba; az elítéltek jelentős részének megszakadnak a szociális, családi, emberi kapcsolataik, s korábbi szakképzettségük is – ha egyáltalán volt –

leértékelődik. Tény, hogy a büntetés-végrehajtás intézményeiben fogvatartottak közül az alacsony képzettségűek aránya meghaladja a társadalmi arányukat. Míg a világ egyik felében mód nyílik a börtönökben az elítélt felnőttek oktatására, addig Magyarországon korlátozottak a lehetőségek. A hamburgi konferencia felhívta valamennyi UNESCO-tagállam figyelmét arra, hogy a büntetés letöltésének idejét részben felnőttoktatásra kell fordítani. A büntetés-végrehajtás ténye, a külvilággal történő kommunikáció szükségszerű szűkítése és a távoktatás szolgáltatásainak kiterjesztése az ellentmondások sorozatát veti fel. A felnőttoktató szakma ugyanakkor nem mondhat le az igénybe vételt lehetővé tevő relatív szabadság biztosításáról, tudva azt, hogy csak ez biztosítja a szakképzés különböző formáinak elérhetőségét, felismerve, hogy a tanulás eszköze a pótlólagos szocializációnak, a magatartás korrekciójának.

A felnőttoktatás és a munka világa

A század végére evidenciává vált az emberi erőforrásnak a gazdasági életben betöltött meghatározó szerepe. A foglalkozások betöltéséhez hozzátartozik az új szakmai ismeretekhez való dinamikus adatáció, a permanens képzés, továbbképzés.

A gazdaság a maga erőterében jól működteti a szakképzés funkcióit. A foglalkoztatók beruházásként kezelik a munkavállalók képzését, amit költségként számolnak el. A termékszerkezet változásához kapcsolódó szakmasztruktúra-váltás kezelésének alapvető eszköze a munkaerőpiaci képzés, a szervezeten belüli betanítás és továbbképzés. A kvalifikációs nível egyre növekszik, a felsőoktatás szakképző funkciója elvitathatatlan. A szakképzés folyamatosan növekvő általános műveltséget igényel. Az Országos Képzési Jegyzék a szakmáknak több, mint felét érettségizettséghez köti. A szakképzés egyre inkább a hagyományos iskolarendszeren kívülre kerül. A munka világa a társadalmi konfliktusok gyűjtőhelye, és az érdekegyeztetésen alapuló demokratikus rendszerben a társadalmi béke megőrzése mindenkinek alapvető érdeke. A munkáltatók és munkavállalók közötti párbeszéd egyik el nem hanyagolható eleme a felnőttoktatás, amelynek kiterjesztésében mindegyik félnek szüksége van az együttműködésre. A munkáltatók – elsősorban a nagy hagyományokkal rendelkező termelő külföldi tulajdont képviselők – számára fontos a munkavállalók tanulási képességeinek karbantartása. Tréningeket és tudás-, illetve műveltségbővítő tanfolyamokat végeztenek el dolgozóikkal. A pozitív példák ugyanakkor nagyobb szakmai publicitást kell adni.

Felnőttoktatás, környezet- és egészségvédelem

Az emberiség jövője azon múlik, hogy a bioszférát milyen mértékben képes megővni a termelés és a fogyasztás természet- és környezetromboló hatásaitól. A természeti erőforrások, a fellelhető energiahordozók felélése, az ipari és a lakossági hulladék mindent ellepő terjeszkedése veszélyezteti az emberiség jövőjét. A környezetvédelem ügye felértékelődött, és a felnőttoktatás számára is határozott feladatokat jelent. Evidencia, hogy a környezet és az egészség között szoros az összefüggés. A hamburgi konferencia határozatba foglalta az egészségre való készítetést, az egészségnevelés és a prevenció ügyét. A felnőttoktatás részének tekinti

ségnevelés és a prevenció ügyét. A felnőttoktatás részének tekinti a civilizációs betegségek csökkentését azáltal, hogy különböző képzési formákban befolyásolja a felnőtt lakosság életmódjának alakítását, étkezési szokásainak megváltoztatását. Míg a világ egyik felében az éhezés természetes létállapot, addig a másik felében lényeges felnőttképzési forma a mozgáskultúra, rekreációs képzés, a felnőttek szabad idő sportja.

A felnőttoktatás és a béke ügye

Az emberiség jövőjének feltétele a béke. A nemzetközi stabilitás kialakítása és biztosítása része a politikai és gazdasági integrációs folyamatoknak. Nemzetközi politikai és katonai szervezetek együttesen kísérik megóvni a Földet a modern fegyverek okozta végkatasztrófától. A felnőttoktatás számára különösen nagy feladat a békekultúra fejlesztése, a demokrácia intézményeinek elfogadtatása, továbbá a társadalom mind szélesebb rétegeibe történő beépítése. A békekultúra alapja az állampolgári és a politikai oktatás. A felnőttoktatás keretében megvalósuló politikai oktatás szükségszerűen pártokhoz kötődik; emellett azonban mind nagyobb jelentőséggel bír, egyre több tapasztalat halmozódik fel a pártoktól független, a társadalom és az állam belső működésének megismerésére irányuló oktatási formákról. A békét egyrészt a felhalmozott katonai potenciál és a magas színvonalon kiképzett hadseregek garantálják, másrészt a béke ügyét jól szolgálja más népek nyelvének, kultúrájának megismerése, a kulturális turizmus. A felnőttoktatási szakirodalom megkülönbözteti a kereskedelmi és a kulturális turizmust. Utóbbi keretében megfelelő oktatási programok készítik elő a konkrét utazási aktust. Ugyancsak a békét szolgálja a nemzetközi migráció következtében bővülő nemzeti kisebbségek és a többség harmonikus együttélésének előítélet-mentes szellemi feltételeinek biztosítása.

A hamburgi konferencia feladatai a magyar felnőttoktatásban

A magyarországi felnőttoktatás jelenleg nem rendszer-szerűen működik, így meglehetősen kaotikus képet mutat. Alrendszerei: szabadoktatás, munkaerőpiaci képzés, továbbképzés, rekreáció, iskolarendszerű felnőttoktatás, közösségfejlesztés, lakóhelyi önszervező, kistérségi együttműködés, a magas kultúra közvetítése és a befogadás előkészítése, egészségnevelés, felnőttkori kulturális turizmus, a klasszikus tanfolyami rendszerű és egyedi ismeretterjesztés elemei és gyakorlata ugyanúgy működnek, mint Európa más országaiban. A gondok az összerendezettség hiányából, a források korlátozottságából és a felnőttoktatás szerepének alábecsültségéből fakadnak. A modern felnőttoktatás nemzetközi trendjei ugyanakkor hazánkban is fellelhetők. A tanuló társadalom eszménye egyre inkább a hazai közgondolkodás részévé válik. A modern felnőttoktatás tevékenységeinek egy részét a közművelődés látja el. Sajnálatos azonban, hogy sem elméletileg, sem az intézményi gyakorlatban nem tisztázott a közművelődés és a felnőttoktatás viszonya.

Elképzelhetetlen, hogy a közművelődés lemondjon a szisztematikus tudást adó folyamatokban való közreműködéséről. A művelődési ház – amely jelenleg a legfontosabb felnőttoktatási intézmény – gazdasági működőképességének biztosítása érdekében olyan funkciókat kénytelen felvállalni, amelyek nem kötődnek szorosan a

felnőttoktatási alapfeladatokhoz. A művelődési ház, mint intézmény funkcióváltásának elmaradásáért felelős persze a felnőttképzés professzionális gárdája is, hiszen közreműködött abban, hogy a népművelő szakma mintegy 25-30 évvel ezelőtt könnyedén átlépjen a népművelés ideológiai és politikailag negatív konnotációval bíró fogalmán és gyakorlatán, s elfogadja a hatvanas-hetvenes évek fordulóján a gazdasági mechanizmus megbuktatásában közreműködő politikusok által kitalált, máig ható, elfogadott, homályos tartalmú *közművelődés* fogalmát. A politikai és ideologikus tartalmakat hordozó közművelődés intézményrendszere csak lassan változott, s a rendszerváltó folyamatban szembekerült az általa megjelenített állami-politikai szerepvállalással, valamint a civil társadalom önszerveződő művelődési mozgalmáival. A korábbi társadalmi rendszer minden emlékét, negatív és pozitív tapasztalatát máig magán hordozza a közművelődés szavunk, fogalmunk. E Széchenyi Istvántól származó, és Pozsgai Imre által újra felfedezett kifejezésünk lefordíthatatlan idegen nyelvekre, hiszen egyszerre jelenti a felnőttoktatással, a közösségi munkával, a kultúráközvetítéssel, animációval, amatőr kulturális mozgalommal való kapcsolódást.

A felnőttoktatási rendszer sokszínű, sokféle. Céljai feltételezik a szakmai értékek mentén felelősséget vállaló szakemberek jelenlétét, magas szintű szervező munkájukat és konkrét részvételüket. Magyarországon megoldódott a közművelődési és az emberi erőforrással gazdálkodni tudó szakemberek képzése – mégpedig tanfolyami, iskolarendszeren kívüli és magas színvonalú egyetemi, főiskolai képzések keretében. Az elért eredmények mellett, vagy azok ellenére hiányzik a szervezett kutatómunka, s nincsen összehangolt kutatás-fejlesztés sem. Az innovációk elszigeteltek. A felnőttoktatást majdnem másfél tucat törvény érinti és szabályozza, s akkor még csak nem is beszéltünk az egyes szaktárcák által kiadott rendeletekről. A civil társadalom belső mozgásait, a kamarák erősödő szerepét, az általános és a szakképzés belső viszonyát, a második esély iskolarendszerét, ezek viszonyát a közoktatáshoz a tanuló társadalom jövőképeknek megfelelően kell szabályozni. Elkerülhetetlen a *felnőttoktatási törvény* megalkotása, amely által majd könnyebb lehet a hamburgi konferencia jelszavát megvalósítani, s a felnőttoktatás tényleg kulccsá válik majd a XXI. századhoz.